

Jerzy W. Aleksandrowicz¹, Katarzyna Klasa¹, Ariadna Romejko-Borowiec¹,
Witold Simon², Maria Siwiak-Kobayashi², Jerzy A. Sobański¹

INTERNETOWY KURS PODSTAW PSYCHOTERAPII (SEPTIMUS) W OCENIE STUDENTÓW I PROWADZĄCYCH

DISTANCE LEARNING OF THE BASIC THEORY OF PSYCHOTHERAPY (SEPTIMUS)

¹Katedra Psychoterapii CM UJ Kraków
Kierownik: prof. dr hab. Jerzy W. Aleksandrowicz

²Klinika Nerwic IPIŃ Warszawa
Kierownik: dr hab. Maria Siwiak-Kobayashi

psychotherapy
training
Internet
SEPTIMUS

Artykuł opisuje internetowy kurs podstaw teoretycznych psychoterapii, głównie egzystencjalnej. Zaprezentowano również wyniki badań ukazujące ocenę tego programu w opinii zarówno studentów, jak i prowadzących zajęcia oraz porównujące tradycyjne szkolenie w psychoterapii ze szkoleniem prowadzonym przez Internet. Zawarto ponadto dyskusję poświęconą przyszłości szkolenia w psychoterapii prowadzonego przez Internet.

Summary: The article describes the distance learning training program in basic theory of psychotherapy focused on the existential approach. The research findings regarding evaluation of the program from the students and tutors perspective and results of comparative study between Internet-based training and traditional way of teaching psychotherapy are presented. Discussion related to the future of on-line psychotherapy training is presented.

Wprowadzenie

Internet ułatwia szybki dostęp do informacji i kontakt pomiędzy ludźmi z różnych stron świata. Okazuje się przydatny niemal w każdym obszarze życia, a zwłaszcza w badaniach naukowych i dydaktyce. W medycynie stwarza nowe możliwości diagnostyczne i umożliwia wysoko specjalistyczne konsultacje, pozwala na łatwiejsze monitorowanie stanu pacjenta, zbieranie danych epidemiologicznych itd. [–6]. Powstają internetowe grupy samopomocy, próbuje się też prowadzenia tą drogą psychoterapii (m.in. jest to przedmiotem badań w Wielkiej Brytanii).

Komunikacja za pośrednictwem Internetu jest jednak obarczona różnymi niedogodnościami, takimi jak ograniczenie dostępu do wszystkich innych, niż sam tekst, aspektów wymiany informacji, asynchroniczność reakcji uczestników nawet w przypadku równoczesnego komunikowania się (czaty) — a tym bardziej w tzw. grupach dyskusyjnych — wpływ dodatkowych zmiennych na proces komunikacji (obserwowano np. korelacje między umiejętnością szybkiego pisania a dominacją w grupach dyskusyjnych) [7–8] itp. Sprawia to, że możliwość prowadzenia psychoterapii za pośrednictwem Internetu nadal jest przedmiotem dyskusji i kontrowersji [3, 5, 9, 10], między innymi niebezpieczeństwo mistyfikacji związane z anonimowością uczestników budzi wątpliwości natury etycznej

i prawnej [4, 9]. Przede wszystkim jednak wciąż jeszcze zbyt mało wiadomo o efektach tego rodzaju działań, a brak rzetelnych badań powstrzymuje przed rozpowszechnieniem tej formy leczenia.

Natomiast coraz częstsze jest wykorzystanie Internetu w kształceniu na odległość [2]. W Polsce metody te wykorzystują już niektóre wyższe uczelnie jako sposoby uzupełniania wiedzy, niekiedy (zwłaszcza niektóre uczelnie techniczne i informatyczne) nawet jako podstawowy tryb kształcenia prowadzący do uzyskiwania dyplomów. Stosunkowo znaczne rozpowszechnienie tej metody było inspiracją programu kształcenia w psychoterapii, zaproponowanego przez prof. prof. Digby Tantama i Emmy van Deurzen z uniwersytetu Sheffield. Wdrażanie tej propozycji miało łączyć się z oceną jej użyteczności — miało więc charakter eksperymentu badawczego.

Ogólne informacje o programie

Pełna nazwa opisywanego w tym artykule programu szkoleniowego brzmi: Strengthening European Psychotherapy Training through Innovative Methods and Unification of Standards, w skrócie SEPTIMUS. Autorzy programu, testując efektywność szkolenia w psychoterapii prowadzonego przez Internet, równocześnie zakładali, że ułatwi to podwyższenie jakości kształcenia i unifikację standardów psychoterapii w Europie.

Program był finansowany z funduszy Unii Europejskiej w ramach programu Leonardo da Vinci (grant nr UK/01/B/F/PP/129_387, 2000–2003). Prowadzony był w ośrodkach kształcących psychoterapeutów w ośmiu krajach: Austrii, Czechach, Irlandii, Rumunii, Polsce, Portugalii, Wielkiej Brytanii i Włoszech. Ośrodkiem koordynującym był uniwersytet Sheffield.

SEPTIMUS był w szczególności przeznaczony dla osób, które miały utrudniony dostęp do szkoleń w psychoterapii z uwagi na znaczne oddalenie miejsc zamieszkania i pracy od ośrodków szkoleniowych, trudności w przemieszczaniu się ze względu na niepełnosprawność, zobowiązania rodzinne, zawodowe itp.

Uczestnicy kursu korzystali z głównej strony internetowej (www.septimus.info), na której znajdowały się materiały teoretyczne. Każdy tydzień miał określone przewodnie zagadnienie (np. „poczucie winy”), na którego temat autorzy strony zamieszczali krótkie wprowadzenie merytoryczne. Liczne linki (odnośniki) umożliwiały dostęp do innych stron (m.in. biblioteki internetowej uniwersytetu Sheffield), zawierających informacje o różnych aspektach omawianego zagadnienia. Na zakończenie każdego tygodnia uczestnicy wypełniali krótki test sprawdzający.

Studenci korzystali raz w tygodniu z godzinnej dyskusji na czacie. W jednej grupie spotykało się 4–7 kursantów i ich tutor. Komunikacja on-line była poświęcona swobodnej dyskusji na tematy przewidziane w kolejnych tygodniach, po wcześniejszym zapoznaniu się z materiałami dydaktycznymi zamieszczonymi na stronie uniwersytetu Sheffield. Dyskusja owa nieraz dotyczyła własnych doświadczeń życiowych i przekonań, o wiele częściej jednak stanowiła forum wymiany doświadczeń zawodowych, czasami w formie prezentacji i omawiania przypadków z uwzględnieniem perspektywy teoretycznej planowanej przez program SEPTIMUS w danym tygodniu. Termin tych spotkań był stały, ale niekiedy grupy go zmieniały.

W Katedrze Psychoterapii CM UJ stworzono możliwość korzystania z komunikacji w języku polskim (korzystały z tego cztery grupy studentów); serwer uniwersytetu w Sheffield (z którego korzystała piąta grupa) nie wyświetlał polskich znaków diakrytycznych, co

stanowiło pewne utrudnienie. Umożliwił on jednak wszystkim studentom kształconym w tym programie swobodną wymianę poglądów na listach dyskusyjnych („forum”) — polskiej i międzynarodowej (w języku angielskim).

Merytoryczna zawartość materiałów programu SEPTIMUS ograniczała się do podstaw teoretycznych psychoterapii, z przewagą podejścia egzystencjalnego oraz wybranych elementów filozofii egzystencjalnej. Program realizowano w trzech dziesięciodniowych trymestrach.

Poszczególne trymestry dotyczyły:

1. zdrowia i jakości życia — studenci zapoznawali się w tej części z wybranymi koncepcjami filozoficznymi opisującymi zdrowie i chorobę; problematyka ta była przedstawiana z kilku perspektyw: m.in. lekarza, psychologa i ekonomisty;

2. zagadnień egzystencjalnych — w tej części studenci zapoznawali się z podstawami egzystencjalnej koncepcji rozumienia człowieka; omówione zostały np. kwestie dotyczące życia i śmierci, seksualności i płciowości, wsparcia społecznego i komunikacji, kryzysów, związków z dziećmi, partnerem i roli rodzicielskiej;

3. genezy konfliktów i strategii ich rozwiązywania — studenci poznawali różnorodne teorie dotyczące powstawania konfliktów zarówno intrapsychicznych, jak i interpersonalnych, udziału podmiotu w powstawaniu konfliktów oraz ich konsekwencji; omówiono również zagadnienia dotyczące przemocy oraz analizowano wpływ doświadczeń urazowych na zdrowie psychiczne jednostki¹.

Europejska grupa studentów

W ciągu dwóch lat realizacji programu SEPTIMUS w 8 krajach uczestniczyło w nim 156 studentów. Prawie połowa — 42% — mieszkała stosunkowo blisko ośrodków szkoleniowych (w odległości mniejszej niż 50 km). Pozostali mieszkali w odległości 50–99 km (7%), 100–199 km (13%), 200–299 km (17%), powyżej 300 km (7%), brak danych (14%). Tylko 4% grupy stanowiły osoby niepełnosprawne. Dla 61 osób był to pierwszy kontakt ze szkoleniem w psychoterapii. 29% z nich nie mogło podjąć kształcenia w psychoterapii z powodu zbyt dużej odległości miejsca pracy i zamieszkania od najbliższego ośrodka szkolącego, z braku środków finansowych — 28%, braku kontaktu z pacjentami — 16%, opieki nad dziećmi — 10%, nieadekwatnego wykształcenia — 9% lub z innych przyczyn (8%).

W niektórych krajach kształcenie przez Internet było jedyną formą nauczania psychoterapii, w innych — podobnie jak w Polsce — było jedynie dodatkiem do szkolenia prowadzonego metodą wykładów, seminariów, superwizji itp. Stwarzało to możliwość porównywania „tradycyjnego” kształcenia z proponowaną „pośrednią” formą. W związku z tym, głównym nurtem wykonanych przez nas analiz stała się pilotażowa, porównawcza ocena poczucia efektywności tego programu szkoleniowego, wyrażonego w odpowiedziach na ankiety przez studentów i przez prowadzących zajęcia.

Material i metoda analiz

W Polsce szkolenie było prowadzone przez dwa ośrodki: Katedrę Psychoterapii CM UJ (koordynator — Jerzy Aleksandrowicz, tutorzy: Ariadna Romejko-Borowiec i Jerzy Sobański) oraz Klinikę Nerwic IPiN (tutorzy: Maria Siwiak-Kobayashi i Witold Simon).

— Do udziału w programie zaproszono studentów podyplomowego (czteroletniego)

¹ Szczegółowy opis merytorycznych treści kursu — patrz [5].

kształcenia w psychoterapii; w pierwszym etapie z 3 i 4 roku, w drugim z pierwszego roku studiów. Kryterium kwalifikacji była dobra znajomość języka angielskiego i łatwy dostęp do Internetu. Zakwalifikowano 23 osoby — 11 psychologów, 12 lekarzy (14 kobiet i 9 mężczyzn) uczestniczące w atestowanych przez SNP PTP czteroletnich programach kształcenia w psychoterapii. W okresie 2002/2003 zakwalifikowano 16 osób, w latach 2003/2004 — siedem. Tutorzy z Warszawy prowadzili szkolenie 8 studentów, z Krakowa — 15 osób. Jeden uczestnik mieszkał w odległości prawie 50 km, pozostali ponad 100 km od ośrodka szkolącego. Wszyscy zatrudnieni byli w służbie zdrowia na co najmniej część etatu. Większość pracowała zawodowo ponad 30 godzin tygodniowo, a tylko dwie osoby pracowały mniej niż 20 godzin. Przed rozpoczęciem szkolenia 8 studentów uznawało swoje umiejętności korzystania z komputera i Internetu za „wystarczające”, 10 za „dobre”, 2 osoby za „doskonałe”, 3 osoby nie dostarczyły żadnej informacji.

Szkolenie ukończyło tylko 16 osób — 6 studentów zrezygnowało z niego w pierwszej części, a jedna osoba w trzeciej (łącznie — ok. 30%). Jako przyczyny rezygnacji podawano: nadmiar różnorodnych zajęć domowych i zawodowych, problemy osobiste (cięża, choroby, opieka nad małym dzieckiem), trudność dostosowania się do wynegocjowanego czasu spotkań (czatu), także utratę dostępu do Internetu.

Informacje o użyteczności kształcenia dla polskich uczestników programu zbierano w kilku etapach: I — podczas trwania kursu, II — po jego zakończeniu, w czasie bezpośrednich spotkań koordynatora ze studentami, oraz III — w badaniu katamnesticznym, polegającym na udzieleniu przez studentów odpowiedzi na pytania skonstruowanej w tym celu ankiety. Uzyskano odpowiedzi od 18 respondentów (78% wszystkich studentów), w tym od wszystkich, którzy ukończyli szkolenie, i od 2 osób, które przerwały je przedwcześnie. Ponadto czterech tutorów wypełniło odrębny kwestionariusz oceny programu z punktu widzenia nauczycieli, zbliżony (choć adekwatnie przetworzony) do tego, który wypełniali studenci².

Wyniki analiz

I. Uwagi studentów na temat szkolenia przez Internet, zgłaszane podczas trwania kursu: Studenci na ogół uznawali materiały teoretyczne za bardzo interesujące, szczególnie te z części 2 i 3. Jednocześnie zgłaszali zapotrzebowanie na więcej opisów przypadków ilustrujących problemy kliniczne oraz specyficzne podejścia psychoterapeutyczne. Zastrzeżenia budziło zbyt wiele odniesień do innych stron internetowych (linków), powodujących straty czasu na poszukiwanie przydatnych informacji. Czat — podstawowa forma komunikacji między studentami i tutorem — stwarzał niekiedy wiele niedogodności technicznych. Nazbyt często studenci nieoczekiwane „wypadali” z czatu, często mieli trudności w wejściu (logowaniu się). Trudna okazała się adaptacja do specyficznych wymagań prowadzenia dyskusji z osobami, których się nie widzi. Niewielki stopień wykorzystania ogólnoeuropejskiego forum dyskusyjnego polscy studenci tłumaczyli brakiem czasu, trudnościami w swobodnym formułowaniu wypowiedzi w języku angielskim oraz brakiem poczucia korzyści z tej formy kontaktów.

II. Uwagi studentów zebrane po zakończeniu kursu (wywiad bezpośredni): Większość osób, które ukończyły szkolenie, uznała, że materiały dydaktyczne opracowane przez zespół uniwersytetu w Sheffield były bardzo interesujące, pouczające i dobrze przygo-

² Pytania dla tutorów zamieszczono w aneksie, ankietę dla studentów opublikowano w języku angielskim [5].

towane. Szczególnie podobał się pomysł „nawigacji między wyspami”, czyli graficzne rozwiązanie poruszania się między poszczególnymi tematami szkolenia. Wysoko też ocenili zbiór proponowanych stron www. Informacje dotyczące podejścia egzystencjalnego uważano za ważne i uzupełniające teoretyczną część kształcenia „bezpośredniego” (program czteroletni). Uznano za użyteczne zwłaszcza zestawienie teoretycznych informacji dotyczących różnych podejść terapeutycznych. Elementy psychologii społecznej i socjologii były szczególnie doceniane przez lekarzy, choć zdaniem niektórych psychologów były zbyt podstawowe i oczywiste. Tylko pojedyncze osoby były zainteresowane wymianą informacji i idei ze studentami z innych krajów, a niektórzy ograniczali się wyłącznie do czytania informacji zamieszczanych na liście dyskusyjnej (co zostało zarejestrowane przez program komputerowy). Studenci docenili wartość i różnorodność proponowanych im lektur, związanych z tematem omawianym w kolejnych tygodniach. Dodatkowych możliwości konsultacji i wymiany doświadczeń oraz poglądów dostarczyły spotkania czatowe. Krytycznie oceniono cotygodniowe zestawy pytań testowych — jako sprawdzian raczej umiejętności czytania ze zrozumieniem niż zdobycie nowej wiedzy i wykorzystywania poznanych materiałów dydaktycznych. Podsumowując, program został oceniony jako skuteczny sposób teoretycznego szkolenia w psychoterapii, a ważną uboczną korzyścią okazało się podniesienie własnych umiejętności w korzystaniu z Internetu i posługiwaniu się profesjonalnym językiem angielskim.

III. Ocena katamnetyczna: W czerwcu i lipcu 2004 r. wszyscy polscy studenci zostali poproszeni o wypełnienie kwestionariusza dotyczącego wybranych aspektów kształcenia za pomocą Internetu oraz porównania go z nauczaniem psychoterapii w systemie comie-

Tabela 1

Porównanie kształcenia on-line i bezpośredniego – ocena studentów i tutorów:
średnie oceny w skali 1 (najmniej) – 10 (najbardziej)

	Student		Tutor	
	średnie on-line	średnie bezpośrednie	średnie on-line	średnie bezpośrednie
Trudne	4,1	5,58	5,58	3,15
Przyteczne	4,18	5,18	4,58	7,15
Satysfakcjonujące	5,22	5,24	5,58	5,25

Tabela 2

Ocena programu SEPTIMUS – z perspektywy studentów i tutorów:
średnie oceny w skali 1 (najmniej) – 10 (najbardziej)

	Student	Tutor
Forum – trudności czytania	5,5	4,5
Czat – trudności czytania	3,5	5,5
Strona www – trudności czytania	3,5	3,5
Użycie narzędzia i mediów		
ogólna wartość programu	6,1	5,5
człowiek	5,5	5,5
człowiek	4,5	5,5
człowiek	7,1	4,5
Proporcjonalny do wyświatu	5,5	5,5

siężnych seminariów weekendowych. Poniżej przedstawiono najbardziej interesujące wyniki.

Dyskusja i wnioski

Szkolenie w psychoterapii oparte na bezpośrednim kontakcie nauczających ze studentami zostało ocenione jako bardziej pożyteczne i satysfakcjonujące niż kształcenie za pośrednictwem Internetu. Tutorzy, w odróżnieniu od studentów, postrzegają szkolenie on-line jako trudniejsze (do prowadzenia). Ta ostatnia rozbieżność może być związana z odmiennością zadań osób nauczających w roli tutora.

Doświadczenia zebrane podczas prowadzenia programu SEPTIMUS pokazały, że „pisemna komunikacja” znacząco różni się od werbalnej, w szczególności sposób modelując relację między dwiema osobami. Utrzymywanie kontaktu on-line jest trudniejsze niż „twarzą w twarz”. Nauka psychoterapii prowadzona na odległość, wbrew oczekiwaniom autorów programu i niektórych studentów, wcale nie zabiera mniej czasu niż np. teoretyczne seminaria odbywające się w weekendy, nie ułatwia kształcenia się osobom mającym ograniczone możliwości przemieszczania się lub oderwania od zajęć, np. od opieki nad dzieckiem. Należy również podkreślić małe prawdopodobieństwo skutecznej nauki przez Internet takich praktycznych umiejętności, jak rozumienie ukrytych przekazów i znaczeń (szczególnie tych pozawerbalnych) oraz podejmowanie właściwych działań.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że aż 9% spośród osób biorących udział w programie SEPTIMUS (nie dotyczyło to Polski) nie miało wykształcenia upoważniającego do rozpoczęcia szkolenia się w psychoterapii. Może to oznaczać, że w szkoleniach internetowych mogą uczestniczyć osoby, które nie mają niezbędnych predyspozycji do wykonywania tego zawodu.

Niewątpliwie, uczestniczenie w tym programie było interesującym doświadczeniem i przyniosło rozmaite korzyści zarówno studentom, jak i prowadzącym nauczanie. Przede wszystkim umożliwiło zapoznanie się z kompetentnie przedstawionymi teoretycznymi podstawami psychoterapii, ze szczególnie rozbudowanymi elementami podejścia egzystencjalnego, pozwoliło też dostrzec rozmaite korzyści i ograniczenia związane z tą formą komunikacji. Zwracało np. uwagę, że proponowana forma poszukiwania wiedzy promuje, a nawet wymusza inicjatywę studentów. Dostępność Internetu umożliwiła kontynuowanie szkolenia niezależnie od obecnego miejsca pobytu — i tak np. jeden z uczestników korzystał z programu czasowo przebywając w Afryce. W tym znaczeniu sieć internetowa daje wiele ułatwień w kontakcie [11]. Kontakt ten stwarza jednak swojego rodzaju anonimowość, co wprawdzie bywa ważne dla studentów (a także pacjentów), ale z drugiej strony utrudnia kompetentne pełnienie funkcji nauczyciela (a tym bardziej psychoterapeuty). Należy też brać pod uwagę prawdopodobieństwo uzależniania się od tej formy kontaktu. Pojedynczy studenci (nie było wśród nich Polaków) zgłaszali tego rodzaju obawy. Co więcej, komunikowanie się ograniczone do posługiwania się tekstami pisanymi utrudnia pełny przekaz informacji w toku interakcji, a w przypadku oddziaływań na osoby poszukujące pomocy, w związku z trudnościami i problemami, stwarza szczególne niebezpieczeństwo utrzymywania zafałszowanego, wirtualnego obrazu siebie i rozmówców. Tego rodzaju trudności dostrzega wielu autorów omawiających specyfikę oddziaływań pośrednich [np. 7, 8, 12].

Internet niewątpliwie może służyć wielu konstruktywnym działaniom, np. szybkiemu rozpowszechnianiu wyników badań [13], ale może też przynosić efekty negatywne (choćby zbyt pochopne publikowanie niedostatecznie sprawdzonych informacji). Ponadto, jak wiadomo, w sieci funkcjonują zarówno np. wartościowe samopomocowe grupy wsparcia, jak i fora o charakterze ewidentnie destrukcyjnym.

Wydaje się, że w przyszłości organizatorzy szkoleń internetowych w psychoterapii będą coraz częściej korzystać z rozmaitych rezerwuarów wiedzy teoretycznej, takich jak np. zasoby „Psychiatrii on-line” [4]. Być może dalszy rozwój techniki – umożliwiający kontakt on-line nie tylko w wersji pisanej, ale także dający możliwość widzenia i słyszenia rozmówcy — poszerzy spektrum zastosowań Internetu, nie tylko w zakresie stricte teoretycznego nauczania psychoterapii. Nie może to jednak zastąpić bezpośredniego kontaktu z nauczycielem i innymi studentami, umożliwiającego np. proces uczenia psychoterapii oparty na modelowaniu przez doświadczonego terapeutę. Jest więc mało prawdopodobne, by postępująca komputeryzacja doprowadziła do zaniechania tradycyjnych form szkolenia.

Wyniki przedstawionych analiz dostarczają informacji o ograniczonej użyteczności Internetu w nauczaniu psychoterapii, jednakże grupa osób badanych jest mała, co uniemożliwia uogólnianie tych wyników. Ponadto, mówią one raczej o poczuciu skuteczności szkolenia niż o jego rzeczywistej efektywności. Autorzy mają jednak nadzieję, że uzyskane wyniki zachęcą czytelników do głębszej refleksji nad opisanymi w tej pracy zjawiskami.

Badanie było sponsorowane przez grant Leonardo da Vinci (UK/01/B/F/PP/129_387, 2000–2003)

Piśmienictwo

1. Bolster A. CMA's Clinical Q&A discuss on group offers corridor consultations on the Internet. *CMAJ* 1996; 155, 3: 316–317.
2. Czerwińska D. Czat zamiast wykładu. *Rzeczpospolita*, 14 VIII 2002.
3. Dow MG, Kearns W, Thornton DH. The Internet II: Future effects on cognitive-behavioral practice. *J. Cogn. Behav. Pract.* 1996; 3, 1: 137–157.
4. Matuszczyk M. Psychiatria on-line – roczne doświadczenia z pracy wirtualnego psychiatry. *Psychiatr. Pol.* 2000; 34, 6: 1007–1015.
5. Sobański JA, Klasa K. Distant psychotherapy learning Leonardo da Vinci – SEPTIMUS Programme. *Arch. Psychiatrii Psychother.* 2004; 6, 3: 89–99.
6. Zundel KM. Telemedicine: history, applications, and impact on librarianship. *Bull. Med. Libr. Assoc.* 1996; 84, 1: 71–79.
7. Suler J. Psychology of cyberspace. www.rider.edu/users/suler/-psyber/disinhibit.html. 2002.
8. Wallace P. *Psychologia Internetu*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS; 2003.
9. Alleman JR. Providing psychotherapy over the Internet. *Psychiatric Times* 2003; 20, 7.
10. Stoffe GS. Thoughts about on-line psychotherapy: ethical and practical considerations. 1997; Internet.
11. Fenichel M, Suler J, Barak A, Zelvin E, Jones G, Munro K, Meunier V, Walker-Schmucker W. (ISMHO Clinical Case Study Group). Myths and realities of on-line clinical work. Observations on the phenomena of on-line behavior, experience and therapeutic relationships. A 3rd-Year Report from ISMHO's Clinical Case Study Group. www.rider.edu/users/suler/-psyber.
12. Munro K. Conflict in cyberspace. How to resolve conflict online. www.kalimunro.com.
13. Śpiewak R. Status publikowania w Internecie. Publikacja naukowa czy quasi-publikacja? *Gaz. Lek.* 1997; 5, 76: 70–71.

Adres: Katedra Psychoterapii CM UJ

31-138 Kraków, ul. Lenartowicza 14

ANEKS

Wersja kwestionariusza dla tutorów

Porównanie efektywności i specyfiki funkcjonowania nauczyciela w kształceniu bezpośrednim i w roli tutora w programie SEPTIMUS (nauczanie pośrednie przez Internet)

ocień na skali od 1 do 10:

1. Uciążliwość prowadzenia nauczania bezpośredniego (czas i koszt przygotowania i organizacji spotkań, zmęczenie prowadzeniem zajęć, dezorganizacja życia zawodowego i prywatnego itp.)

znaczną 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczną

Uciążliwość prowadzenia nauczania pośredniego (czas spędzany przy komputerze – czytanie, czat, dostęp do sieci, dezorganizacja życia, zmęczenie itp.)

znaczną 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczną

2. Poczucie skuteczności prowadzonego nauczania bezpośredniego

znaczną 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczną

Poczucie skuteczności prowadzonego nauczania pośredniego (przez Internet) – jak wyżej

znaczną 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczną

3. Obecnie chciałbyś nauczać psychoterapii bezpośrednio:

bardzo chciał(a)bym 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 wcale nie chciał(a)bym

Obecnie chcesz nauczać psychoterapii pośrednio (Internet):

bardzo chciał(a)bym 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 wcale nie chciał(a)bym

4. Ogólnie: stopień trudności prowadzenia kształcenia bezpośredniego

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny

Ogólnie: stopień trudności prowadzenia kształcenia pośredniego

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny

5. Ogólnie: stopień zadowolenia z prowadzenia kształcenia bezpośredniego

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny
Ogólnie: stopień zadowolenia z prowadzenia kształcenia pośredniego

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny

Ocena specyfiki i efektywności nauczania pośredniego i funkcjonowania tutora w programie SEPTIMUS

1. Uciążliwość prowadzenia nauczania (czas spędzany przy komputerze – czytanie, czat, dostęp do sieci, dezorganizacja życia, zmęczenie itp.)

znaczna 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczna

1. Użyteczność doświadczenia prowadzonego nauczania (wartość informacji, sposób przekazu, trening w posługiwaniu się Internetem, korzystania z literatury w j. angielskim itp.)

znaczna 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczna

2. Stopień trudności używania strony internetowej (poznawanie materiałów)

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny

3. Stopień trudności używania dyskusji (chat)

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny

4. Stopień trudności używania innych form (forum dyskusyjne, czat międzynarodowy itp.)

znaczny 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nieznaczny

5. Ocena wartości materiałów dydaktycznych unit 1

wysoka 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 niska

6. Ocena wartości materiałów dydaktycznych unit 2

wysoka 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 niska

7. Ocena wartości materiałów dydaktycznych unit 3

wysoka 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 niska

8. Ocena skuteczności SWOJEGO funkcjonowania w roli tutora

wysoka 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 niska

9. Ogólna ocena użyteczności programu SEPTIMUS (treści i sposobu kształcenia)

wysoka 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 niska

10. Nauczanie przez Internet może zastąpić nauczanie na wykładach i seminariach

tak 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nie

11. Sądzę, że poprzez Internet (np. czat) można przekazać umiejętności nawiązywania kontaktu, rozumienia wypowiedzi, interweniowania

tak 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 nie

12. Relację między korzyściami dla uczestników a ich wysiłkiem związanym z uczestnictwem w programie oceniam jako:

więcej korzyści niż wysiłku 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 więcej wysiłku niż korzyści

13. W wyniku doświadczenia nauczania w programie SEPTIMUS twoje nastawienie do nauczania przez Internet

- a) zmieniło się
- b) nie zmieniło się
jeżeli zmieniło się – w kierunku „ZA”/w kierunku „PRZECIW”

1. Szczegółowy opis merytorycznych treści kursu — patrz [5].
2. Pytania dla tutorów zamieszczono w aneksie, ankietę dla studentów opublikowano w języku angielskim.